

Kalendárium květen

Květen je měsíc, kdy si poprvé po zimě opravdu zavčelaříme. Příroda nabízí nadbytek nektaru a pylu, život ve včelstvech jede naplno. Začátkem května rozkvétá řepka, která je dnes v doletu z většiny stanovišť s výjimkou vyšších poloh, kde se neseje. Začátkem května také dokvétají pozdní odrůdy jabloní, na poli po řepce kvete hořčice pěstovaná na semeno, koncem května v teplejších oblastech začíná kvést akát. Pokud je vegetace v předstihu, tak kromě akátu kvete v lesích malina a můžeme počítat se snůškou při dostatku dešťových srážek. Ale pozor, v některých oblastech po skončení snůšky z řepky nastává snůšková mezera.

Denní přínos nektaru a pylu stačí bohatě pokrýt základní potřebu včelstva a tvorbu medného výnosu. Hlavním předpokladem je dostatečná síla včelstva – v klasice počátkem května plně nasazený medník. Plodové těleso se postupně zvětšuje, plochy plodu dosahují 100 a více dm². Jestliže včelstvo obsedá prostor úlu pro plodování, je snůška, včelstva staví. Za tohoto stavu můžeme přidat jednu mezistěnu i doprostřed plodového tělesa, pokud ji postaví rychle – „přes noc“. Zde se nemusíme obávat, tak jako v polovině dubna, že včelstvo podtrhne. Pouze dbáme na to, aby se nepotkaly dvě mezistěny vedle sebe. U nástavkových systémů se řídíme metodikou ošetřování v konkrétním systému.

Z různých důvodů, které jsme probrali v dubnu, se může dostavit rojová nálada s tím, že včelstvo přestalo stavět a objevily se matečnický. Je několik způsobů, jak vyrojení zamezit. Vylamování matečnicků je nejméně účinné, nesmí se žádný přehlédnout a musí se opakovat nejlépe jednou týdně. Zastřížení křídla matky zamezí jen ulétnutí prvního roje. Dalším opatřením může být odstranění staré matky a ponechání pou-

ze jednoho matečnicku nebo výměna matky. Ze včelstev s rojovou náladou je také možné tvořit oddělky, odstranění zavíčkovaného plodu a přebytečných včel je často úspěšné i při silné rojové náladě.

A když roj vyletí? Zpravidla si sedne na větev stromu, kde vydrží minimálně 24 hodin, v chladném počasí i déle. Sklepeme ho do rojáčku s jednou souší a uložíme do chladu a temna. Pokud se nepodaří roj sklepnout – sebrat úplně, otevřeme u rojáčku česno a necháme ho v nejtěsnější možné blízkosti místa, kde roj visel. Je-li v rojáčku matka, roj se do něj stáhne během jedné až dvou hodin. Roj usazujeme nejlépe navečer. Úl vystrojíme mezistěnami a krycími soušemi. Na kilogram roje, ve kterém je kolem 6 000 včel, počítáme tři mezistěny 39 × 24. Při usazování roje se někdy používá náběh, usazování pak vypadá efektně. Ale prakticky stačí vyklepnout roj z rojáčku do otevřeného úlového prostoru a ten pak opatrně uzavřít. Pokud není silná snůška, roj přikrmíme, ideálně cukerným roztokem. Po týdnu až 10 dnech zkontrolujeme, zda matka klade, důležité je to zejména u druhorojů s mladou matkou.

Pokud je roj neznámého původu, nikdy si ho neusazujeme a likvidujeme ho. Ušetříme si tím možné komplikace se zavlečením chorob, především moru včelího plodu.

Pokud je v úlu odhadem přes 10 kg medu k odběru (5–8 plástů zavíčkovaných do jedné třetiny), můžeme se chystat na medobraní. Doba odběru plástů má zásadní vliv na kvalitu medu a na obsah vody v něm. Existuje několik pravidel, jak ověřit, zda jsou plásty odebírány ve správnou dobu. Zvláště při odběru květových medů by měl být plást aspoň ze třetiny zavíčkovaný. Při trhnutí plástem nesmí z nezavíčkované části vystříknout řídký med. Pokud trvá snůška, je nutné plásty odebírat brzy ráno tak, aby v nich nebyl denní přínos, který by med naředil.

K dalším ukazatelům zralosti medu patří tzv. mašličkování, to znamená, že se med na sítu pod výtokem z medometu jakoby skládá. Důležitá je hmotnost – litr medu by měl vážit nejméně 1,4 kg. Obsah vody v medu můžeme změřit ručním refraktometrem, honeytesterem nebo hustoměrem na med.

Odvčelení medných plástů při odběru ze včelstva můžeme provádět několika způsoby. Nejčastější je ruční odběr kombinovaný s trhnutím plástu nad úlovým prostorem a ometením zbytku včel smetáčkem. Ve větších provozech se používají rotační ometače nebo vyfukovače, které jsou účinné, pokud konstrukce rámků (respektive jejich spodní loučky) neumožňuje vytvářet mezeru mezi spodní loučkou a dílem, do které se včely schovávají. Plásty

Kvetoucí porost řepky

Kvetoucí akát

vyjmuté z úlového prostoru jsou teplé a je možné je ihned vytáčet, navíc teplé plásty se vytácejí snadněji.

Pokud včelaříme s mřížkou, můžeme k odvčelení plástů použít výkluzy. Vkládají se mezi plodiště a medník, jejich konstrukce umožňuje včelám prolézat z medníku do plodiště, ale ne zpět. Výkluzy nefungují, pokud se umístí tak, že je nad nimi matka nebo plod. Případná očka se v nástavcích nad výkluzy musí uzavřít. K odvčelení medníků je potřeba 24 až 48 hodin. Odebrané medné plásty jsou však v tomto případě vychladlé. Při odběru medných plástů dbáme na to, aby v úlu zůstala minimální zásoba medu kolem 5 kg, jelikož může nastat snůšková mezera. Po řepce se to někde a někdy stává a včelstvo by mohlo po vytočení trpět nouzí.

Před vlastním vytáčením je nutné zavíčkovanou část plástů odvíčkovat. S výhodou používáme odvíčkovací vidličku s prohnutými jehlami, práce s ní je v porovnání s klasickou s rovnými jehlami lehčí a rychlejší. Při odvíčkování vidličkou nebo odvíčkovacím nožem použijeme k položení a odkládání plástů odvíčkovací talíř. Med se získává z medných plástů pomocí odstředivé síly v medometech. Nejmenší jsou na ruční pohon, větší na elektrický, popřípadě s automatickým ovládáním. Nejmodernější jsou tangenciální, popřípadě tangenciální zvrtné, kde se se změnou otáčení plásty automaticky obrátí. Jsou použitelné i pro vytáčení hustých medů.

Radiální medomety mají využití hlavně pro získávání květových, méně viskózních medů.

Vytočené plásty vracíme zpět do včelstev, nebo je skladujeme. Vytočený med můžeme cedit přes dvojité síto, ale zpravidla stačí pouze přes řidší, aby se odstranily hrubé příměsi. Pokud ho necháme aspoň jeden den vyčeřit, můžeme hrubé příměsi sebrat z hladiny. Cezení přes husté síto provádíme až při plnění do sklenic. K cezení medu lze použít mlynářská síta nebo uhelony s různou velikostí ok, tj. s různou hustotou.

V květnu je možné začít s chovem matek, i když někteří zkušenější a profesionální chovatelé v teplejších oblastech začínají již v dubnu. I menší včelař může chovat matky pro svoji potřebu s tím, že si plemenný materiál odebírá od svých nejlepších včelstev. Pro chov matek existuje speciální literatura, zde si tedy připomeneme jen hlavní zásady:

- Vývojový cyklus matky: 3 dny vajíčko, otevřený matečník 5 dnů, zavíčkovaný matečník 7 dnů, matka se líhne 12 dnů od přelarování jednodenní larvičky, za počasí příznivého pro kladení začíná klást do 10–12 dnů.
- Kdo hůře vidí, může si pořídit náhlavní lupu nebo pro pár matečníků udělat na plástu s otevřeným nejmladším plodem obloukový zářez – podřez v místě jednodenních larev a třídních vajíček. Po dvou dnech starší larvičky odstraníme, ostatní vyjednotíme tak, abychom

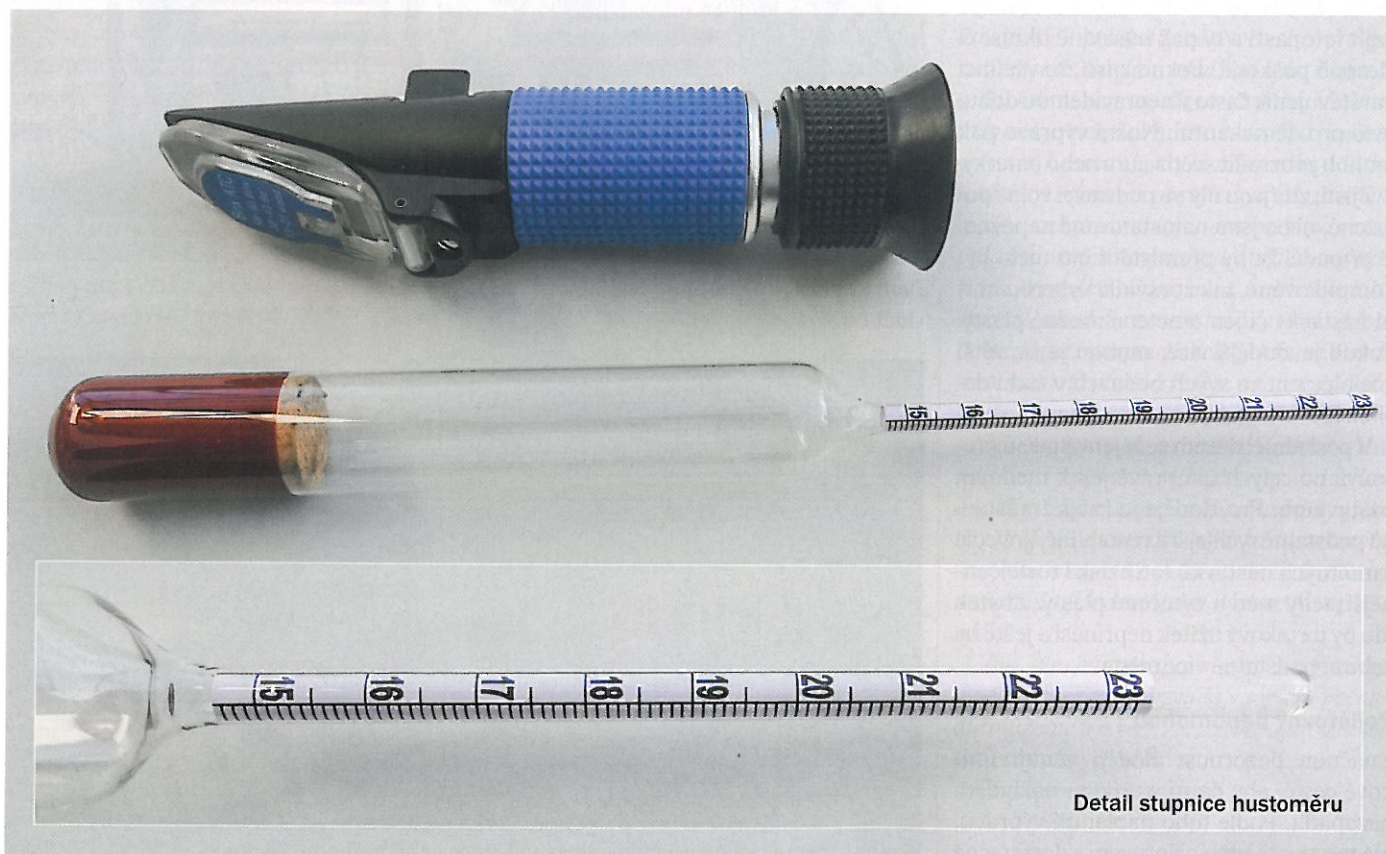
mohli vyříznout jednotlivé zralé matečníky. Pod řezem musí zůstat volný prostor o výšce cca 5–7 cm.

- Nejrozšířenější je chov přelarováním jednodenních larviček přes startér při matce nebo v osiřelci. Vytvoříme startér na cca pěti rámcích s přebytkem včel, vložíme chovný rámek s jednodenními larvičkami a uložíme startér do temna s nádobou cukerného roztoku. Druhý den startér vrátíme do nástavku nad mřížku. Včely i při matce matečníky nad mřížkou ošetřují. Po zavíčkování, tedy 9.–10. den po přelarování, matečníky naškolujeme a pak je zužitkujeme zpravidla jako zralé den před líhnutím do oplodňáčků nebo oddělků. Pokud se vylíhne mladá matka ve školkovací klínce, můžeme ji zužitkovat jen při osazování oplodňáčků, tu se nám nikdy nepodaří přidat do včelstva nebo do oddělků, kde mají včely možnost vychovat si matku vlastní.

- Úplně sváteční včelaři a tvůrci oddělků mohou odebrat ze včelstva plást se zavíčkovaným matečníkem, plodovým plástem s líhnoucím se plodem a udělat oddělek.

Ošetřování včelstev v květnu je radost. Tento měsíc také může včelaři ukázat, kolik včelstev zvládne ošetřovat bez toho, že by se mu příliš rojila. Včelař s větším počtem včelstev pak může mít velký počet rojů a sníží se průměrný výnos na včelstvo.

Dr. Ing. František Kamler

Pomůcky pro zjišťování obsahu vody v medu: ruční refraktometr a levnější hustoměr